

AnletsBladet

NR 1

JANUARI 1999

"Ordföranden" har ordet

Snart har ett år gått sedan årsmötet 1998. Om ni minns så var det då som varken ordförande eller vice ordf, efter fullbordad mandattid, hade möjlighet att fortsätta i styrelsen och valnämnden inte hade några ersättare på dessa poster att föreslå. I det läget kom också frågan upp om föreningens upplösning. Jag accepterade då att fungera som styrelse- och mötesordförande fram till nästa årsmöte 1999.

Trots hotet om föreningens upplösning har arbetet i styrelsen utförts av positivt tänkande förtroendevalda. Ett härligt gäng med skiftande kunskaper i släktforskning och styrelsearbete har sett till att medlemmarna fått valuta för medlemsavgiften. En lite tråkig arbetsuppgift har varit att förbereda föreningens upplösning, men ingen i styrelsen vill i dagsläget att detta skall ske. Som bevis på detta kan nämnas att de i styrelsen, som nu står i tur att avgå, alla accepterar omval. Tron på framtiden är stor.

Det är nu jag vill vädja till de medlemmar, som ännu inte fått tillfälle att dra sitt strå till stacken - föreningslivet bygger ju på det - att ta ett pass i styrelsen. Ingen har i det här läget några förväntningar på en ny styrelsemedlem, bara att han eller hon försöker bidra med arbete eller idéer utifrån eget kunnande. Välkommen till ett härligt gäng, och som sagt var, ingen i styrelsen vill i dagsläget att föreningen skall upplösas. Vad tycker du?

Ingemar Lindström

Nya Medlemmar

Sedan manusstoppet för Anlets-Bladet nr 3 1998 har föreningen fått en ny medlem vilken hälsas hjärtligt välkommen:

Ulla Johansson Rönninge

Kallelse till årsmötet - se sid. 2

Brott och straff

Historikern och lektorn vid Linköpings universitet Kalle Bäck föreläste den 25 november 1998 på Broängsgården, Tumba.

Förr hade man olika typer av straff: skamstraff, bötesstraff, kroppsstraff.

Skamstraff fick man för de lindrigaste brotten, t.ex. för slagsmål eller uppkastningar i kyrkan, för mindre stölder som tjuvmjolkning av grannens ko, för lindriga skällsord till annan person. Bötesstraff kunde man få för lite grövre stölder. När det gällde stöld så gick gränsen mellan bötes- och kroppsstraff ungefär vid en kalv. Stal man värdefulla saker dömdes man till döden.

Att skrika skällsord till andra personer såg man allvarligt på. I domboken kan man läsa om en man som sagt "skampung" till en kvinna och fick böta 8 mark silver, vilket ungefär var värdet av en halv ox. Samme man åtalades även för att ha knivskurit en kvinna i ansiktet. Han hade skurit henne från tinningen på ena sidan av huvudet ner över munnen och nästan till örat på andra sidan. För detta död fick han också böta 8 mark silver.

Bötesstraff kunde ända fram till 1950-talet betalas med kroppen

genom ris eller spö.

Kroppsstraffet kunde vara spö. Männen slogs med 1 par spön, då bödeln höll ett i vardera handen. Kvinor straffades med ris. Blev en man dömd till 30 par spö så var det nästan som ett dödsstraff. Smutsiga kläder och sanitära förhållanden som i allmänhet var dåliga gjorde att

infektionsrisken efter bestraffningen var mycket stor.

Inom det militära och vid gruvorna fanns även straffet gatlopp. Den dömda skulle då springa ett antal gånger mellan två rader män som slog med spön. Männen kunde vara kollegor till den dömda. Om de inte slog tillräckligt hårt, kunde man ta den dömda därifrån och i hans ställe fick då den springa som slagit för lätt.

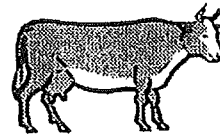
Under 1600- och 1700-talet fanns fyra olika dödsstraff. Det skamligaste var att bli bränd på bål. De som blivit dömda för häxeri under 1600-talet dömdes till bålet och begravdes på avrättningsplatsen.

Hängning ansågs ärelöst och var tjuvars straff. Man blev hängd för att ha tagit en ko eller 5 alnar tyg (ca 3 meter). Begravningen skedde i ovigd jord på avrättningsplatsen.

Halshuggning var inte ärelöst och man begravdes i vigd jord. Ofrälse halshöggs med yxa, men kunde mot en fastställd avgift bli huggna med svärd. Adeln avrättades alltid med svärd.

Rådbråkning blev man dömd till för statsförbrytelser som t.ex. spionage och för allvarliga mord. Man rådbråkade en person genom att först krossa lemmarna och sedan hugga av dem en efter en. Sen krossades

Forts. på sid. 2

Brott och straff... forts. från sidan 1

bålen och slutligen högs huvudet av.

Bödeln hade inget avundsvårt yrke. Han styrkte sig med starka drycker innan han gick till jobbet.

För att han inte skulle vara alltför berusad vid en avrättning, bestämde man att om han inte kunde skilja ett huvud från kroppen med högst 2 slag, så blev bödeln själv halshuggen.

Sexuella brott var belagda med dödsstraff. Enkelt hor kallades brottet när en gift och en ogift person var inblandade. Den gifte blev då avrättad.

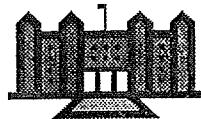
Vid dubbelt hor var båda parter gifta och blev därmed dödsdömda. Vid tredubbelt hor var båda gifta och dessutom släkt med varandra (kusiner eller närmare).

Tidelag kallas sexuellt umgänge med djur. Även vid detta brott dömdes båda parterna till döden och blev dessutom begravda tillsammans på avrättningsplatsen.

Vid återfall ökande straffen. En ogift man och en ogift kvinna som tidigare blivit dömda för lönskaläge fick i början av 1800-talet böta dubbelt andra gången.

När det gällde en "livs-sak" skulle domen granskas av hovrätten.

Sedan 1921 finns inte dödsstraff kvar i Sverige under fredstid. Som enda land i världen finns det sedan 1972 inte ens kvar under krigstid.

Om en person blev benådad från dödsstraff, så fick han sitta på fästning.

Förr kunde man bara bli dömd på två grunder, genom erkännande eller två ojäviga vittnesmål.

Tortyr användes systematisk vid häxeri och spioneri för att få fram erkännanden. På Stockholms slott fanns den ökända Rosenkammaren. Det var vanligt att brottslingar erkände. Rädslan för att förlora det eviga livet efter döden var mycket stark.

På 1840-talet började man mer allmänt ljuga inför rätten. Tron på evigheten och uppståndelsen hade minskat och man införde då s.k. värjemålsed. Den person som stod åtalad och nekade till brottet fick då svära på bibeln. 75% erkände hellre än att svära falskt. Om rätten i alla

fall trodde att någon var skyldig anordnade man en skenavrättning med alla tillbehör. Med huvudet på stocken och bödelsyxan höjd frågade prästen igen om man var skyldig eller inte. Nekade man då fortfarande, blev man fri och fick gå. Lösdriveri var straffbart. De som inte

var egna företagare t.ex. torpare eller var årsanställda kunde dömas för lösdriveri. Man kunde då bli inskriven i det militära eller dömas till gruvarbete.

Efter själva föreläsningen svarade Kalle Bäck på en mängd frågor.

En straffad person förlorade under en tid sina medborgerliga rättigheter. I slutet av 1800-talet fick de då inte rösta, inte vara nämndeman eller väljas till kyrkvärd. Soldater kunde förlora sin statliga pension. Förlust av de medborgerliga rättigheterna avskaffades troligen omkring 1910.

Stöld från kyrka var det sista stöldbrott man tog bort, som var belagt med dödsstraff.

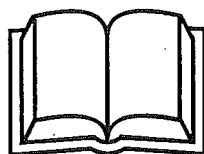
Från 1600-talet till början av 1800-talet fanns husbehovsbränning av brännvin.

Om någon angav en annan för detta brott fick angivaren böterna och värdet av brännvinspannan. 1840 drack man 40 liter starksprit/person i Sverige. Idag 5,7 liter/person. Det var dödsstraff på skällsord mot föräldrar före 1734. Då mildrades straffen.

Skilsmässa kunde man enligt 1734 års lag få om partnern rymt, blivit intagen på hospital eller om ens partner var en grov brottsling. Domkapiteln och kyrkorådets arkiv har handlingar om skilsmässor.

Tingsfrid lystes över tingen. Man hade varting runt Valborgsmässotiden, sommaring vid midsommarn och höstting vid allhelgonatiden. Först på tingen kom de civila målen som t.ex. inteckningar m.m. Sist kom brottmålen. □

Anita Karlsson

Kallelse till årsmöte

Onsdagen den 17/3 1999, kl. 18.30
Broängsgården, Falkv. 42, Tumba.

Vi börjar med att lyssna på Marianne Falkenströmer som berättar om hur man kan sammanställa en släktbok.

Därefter hålles årsmötesförhandlingar. Studera gärna sidan 4 i förväg. Dagordningen till årsmötet finner du på ett separat blad.

Det är viktigt att så många som möjligt av medlemmarna ställer upp vid detta möte. Vår innerliga förhoppning är att föreningen inte skall behöva läggas ned, utan att den skall kunna driva sin verksamhet vidare till glädje för Botvidsbygdens släktforskare.

Ev. motioner, att tas upp på årsmötet, skall lämnas till styrelsen senast 2 feb. 1999.

Kaffe serveras från kl. 18.00. Kostnad 10:-.

Styrelsen

KALENDARIUM

Februari:

17 Studiebesök i Arninge kl.16-20
Anmäl dig senast den 14 feb. till:
Hans 53036477, Gunnar 7780849.

Studiecirkel i handstilar.
Läs mera om detta nedan.

Mars:

17 Årsmöte med föredrag.
April: Ev. Föredrag.

Gamla handstilar

På årsmötet 1998 beslöts starta en studiecirkel i "Gamla handstilar" (16-1700-tal).

Vi beräknar starta i slutet av februari med Folke Pettersson som handledare. Vi väntar oss ett tiotal deltagare. Anmäl Ditt intresse till: Gunnar Lindström, 778 08 49 eller Folke Pettersson, 530 326 04.

Den som inte har haft vägarna förbi någon av de platserna har varit tvungen att beställa mikrokort från SVAR till sitt hembibliotek eller för den egna kortläsaren om man är så avancerad. På det viset kan man för 19 kronor få hem en hel kyrkbok och det räcker långt om ens släkt varit parkerad på ett och samma ställe genom århundradena.

Ovanstående klipp, är hämtat ur Stockholms läns Hembygdsförbunds tidning, *Ledungen*. Där finns en artikel som heter "Lättare att släkt- och hembygdsforska", skriven av Björn Ewenfelt.

Att för 19:- få hem en hel kyrkbok är nog en sanning med modifikation, det vet nog alla som släktforskar. Har roat mig med att titta på vad det faktiskt skulle ha kostat exempelvis från Barnarp, där jag har anor.

Födelseböcker: 1688-1920
8 volymer á 19:- (från SVAR) 20:- om man tar det via biblioteket, det blir summa 152:- resp. 160:-.
Husförhörslängder. 1721-1896
18 volymer á 19:- blir 342:- resp. 360:-.
Dödböcker. 1840-1920
3 volymer á 19:- blir 57:- resp. 60:-.
Skall man dessutom ha in- och utflyttningar och vigselböcker 1703-1920, 4x19:- (76:- resp. 80:-).
Summerar man detta exempel, blir det: 604:- (från SVAR) och 640:- om man tar det via bibliotek.

Gunnar Lindström

Forts. av Carl Gustaf Liljes artikel om släktforskardagarna i Helsingborg.

Forskning över gränserna

■ ■ På oklanderlig svenska berättade den tyske föreläsaren Rainer Schwenke, chef för resebyrå "Skandinavien direkt" i Greifswald om "Svenska Pommern - att förbindelserna är så levande", ett föredrag om Pommerns och Vorpommerns historia från Westfaliska freden 1648 till Wienkongressen 1814-1815. Jag har valt detta föredrag som ett exempel på den typ av föredrag som arrangörerna väljer och måste välja för att få en intressant ram till det som vi normalt sysslar med. Då det för "gräsrötterna" i våra föreningar, om detta uttryck tillåtes, ofta är mera intressant att få en direkt handgriplig intruktion om hur man går tillväga för att söka och förhoppningsvis också finna de anförvanter man är ute efter kommer jag att komplettera min redovisning av några av föredragen med hänvisningar till artiklar som nyligen förekommit i vår "fackpress" inom samma områden.

När det således gäller släktforskning i Vorpommern vill jag då hänvisa till den artikel som min gamle skolkamrat från läroverkstiden, Gunnar Atmer, skrivit i nr 4/97 av Släkthistoriskt Forum om de svårigheter han stött på när det gäller att få fram uppgifter om förfäder i Vorpommern "nach der Wende", d.v.s efter återföreningen av Östtyskland med Västtyskland.

När det gäller sökandet av anförvanter i Danmark vill jag hänvisa till Birgitta Olssons artikel "Släktforskning i Danmark" i SSGF:s medlemsblad *AnRopet* 1997:3, sid 8-9 och på sid 9 efterföljande notis i samma skrift under rubriken DANMARK samt i samma blad sid 10, Lars-Olov Eriksons artikel "En källa till anor i tidigare danska provinser".
Om du inte själv har de åberopade skrifterna kan du vända dig till mig på tel.nr 08-530 318 54, helst förmiddagar. □

Carl-Gustaf Lilje

Synpunkter på släktforskning

■ När jag som nybliven pensionär började släktforska var min målsättning, som för alla andra när de börjar, att försöka finna mina förfäder.

När jag nu, några år senare, kommit många generationer bakåt på både min mors och fars sida så har jag mer och mer försökt att "bredda" kunskaperna om dessa människor och inte enbart nöjt mig med när de föddes, yrke, gifte, dog etc. Jag har därför försökt att besöka de platser där de bodde och finna eventuella gravar som fortfarande finns. Då min släkt på min fars sida huvudsakligen finns i Skåne och på min mors sida i Småland har det inneburet en del resor men det har det varit väl värt.

Vilka var de här människorna, hur levde de, hur var deras ekonomi? Man försöker att göra sig en bild av dem med hjälp av husförhörslängder, bouppteckningar, domböcker etc. och en liten bit på väg kommer man också. Kan man sedan hitta gamla brev och fotografier så klarnar bilden ytterligare.

Men för att försöka tränga ännu djupare har jag på senare tid börjat leta i gamla tidningar efter notiser om bröllop, dödsannonser, dödsrunor, begravningsnotiser, aktioner på gårdar etc. och det har varit mycket givande. Jag brukar gå på Kungliga Bibliotekets avdelning för mikrofilmade tidningar. Det är många icke tidigare kända uppgifter som jag funnit t.ex min farsfars farfars dödsannons från 1866.

Det bör tilläggas att det inte enbart ur släktforskningssynpunkt är givande och trevligt att läsa gamla tidningar. När man kommer in på 1930-talet och framåt så börjar man känna igen saker och ting som skett och många människor som det berättas om känner man till. Inte minst andra världskriget är det spännande att läsa om.

Med de här raderna vill jag gärna slå ett slag för läsandet i gamla tidningar. När jag senast var på Kungliga Biblioteket lät jag kopiera några små notiser i *Ystads Allehanda* från februari 1896, bland annat följande märkliga kärleksdiikt. □

” Du har så svällande läppar,
men hur är männ tro ditt skelett?
Jo, du har i lemmanne käppar,
det har ej förut jag sett.

Mitt hjärta det slår som en motor,
när riktigt jag på dig ser.

Du har de skönaste knotor.

Min älskling, vad vill du väl mer? ” □

Hans Stedfeldt

Förslag till ändring i stadgar för BSF

Nuvarande § 10.

Alla styrelsessammanträden och årsmöten protokollförs. Vid möten utses justeringsman som jämte ordföranden justerar protokollet.

Förslag till ändring § 10.

Alla styrelsessammanträden och årsmötet protokollförs. Vid årsmötet utses justeringsmän som jämte ordföranden justerar protokollet.

Nuvarande § 11.

Vid fråga om föreningens upplösning skall beslut härom fattas på ett extra möte och närmast följande årsmöte, varvid minst 2/3-delar av föreningens medlemmar skall närvara för att få fatta detta beslut. Föreningens tillgångar skall vid upplösningen tillfalla Sveriges Släktforskarförbund.

Förslag till ändring § 11.

Vid fråga om föreningens upplösning skall beslut härom fattas på ett extra möte och närmast följande årsmöte, varvid minst två tredjedelar av de närvarande medlemmarna - vid vardera mötet - skall biträda förslaget. Föreningens tillgångar skall vid upplösningen tillfalla Sveriges Släktforskarförbund.

Verksamhetsberättelse 1998

Under föreningens verksamhetsår 1998 har styrelsen haft följande sammansättning:

Ordförande:	vakant	Sekreterare:	Hans Stedfeldt
V.ordförande:	vakant	Klubbmästare:	Bertil Nilsson
Kassör:	Gunnar Lindström	Suppleanter:	Lennart Lundberg Anita Karlsson

Posten som ordinarie ordförande har varit vakant fram till det extra årsmötet i september, då Ingemar Lindström utsågs som adjungerad mötesordförande. Vid samma tillfälle utsågs Anita Karlsson som ordinarie styrelseledamot och Birgitta Rök som suppleant.

Som revisorer har Gunnar Wahlgren och Folke Pettersson fungerat med Gun Söderhäll som suppleant. Valberedningen har utgjorts av Allan Jäger, sammankallande Carl-Gustaf Lilje. Folke Pettersson har varit föreningens ombud vid Studieförbundet Vuxenskolas Botkyrka/Salems årsstämma.

Antalet medlemmar i Botvidsbygdens Släktforskarförening var 99 st. vid årets slut, varav två är hedersmedlemmar.

Styrelsen har under året haft protokollförda sammanträden den 21/1, 18/2, 11/3, 29/3, 3/5, 17/8, 9/9, 30/9, 26/10 och 30/11.

Följande programutbud kan redovisas för föreningsmötena under året:

28/1 Kvinnor i Botkyrka	16/9 Data & Internet i Släktforskningen
Margareta Larsson kåsöer.	Föredrag med Elisabeth Thorsell
11/3 Årsmöte med föredrag.	25/11 Brott och Straff
22/4 Besök på Genealogiska Föreningen	Föredrag med Kalle Bäck
28-30/8 Släktforskarlagarna i Jönköping (med Gunnar Lindström som representant)	

AnletsBladet har under året utkommit med 3 nummer. Några kritiska synpunkter har ännu ej framkommit. Styrelsen har vid ett flertal tillfällen väddat till medlemmarna om att komma in med artiklar över sin egen forskning.

Ingemar Lindström	Hans Stedfeldt	Gunnar Lindström
Anita Karlsson	Lennart Lundberg	Bertil Nilsson
		Birgitta Rök

VERKSAMHETSPLAN 1999

Föreningen skall verka för att inom Botkyrka, Huddinge och Salems kommuner med omnejd utveckla intresset för släkt- och hembygdsforskning. Detta sker genom att man engagerar föredragshållare som håller föredrag för släkt- och hembygdsforskare. Föreningen arrangerar också utflykter och studiebesök för medlemmarna.

Styrelsemedlemmarna deltar i olika aktiviteter såsom regionala samarbets-träffar med andra föreningar och deltagande i den årligen återkommande Riksstämman med släktforskarlagarna. Arrangör för Riksstämman är Sveriges Släktforskarförbund i vilket vår förening är medlem.

Under våren 1999 kommer följande att arrangeras:

Februari Studiebesök i Arninge. Start för studiecirkel i handstilar.

Mars 17 Årsmöte med föredrag kl. 18.30.

April Ev. Föredrag.

Program för hösten är ej fastställt, vi återkommer i Anletsbladet med info.

Saxat ur...

Böndagarna ställer till speciella problem för släktforskaren. Särskilt i rättegångsprotokollen hänvisas ofta till dem. Men att få veta när de inföll är inte enkelt. Här ges äntligen svaret.

■ Vad var egentligen böndagar? Den som i tingsprotokollen funnit dateringar och referenser till böndagar har anledning ställa frågan.

Böndagarna var allmänna faste-, böne- och botdagar som utfärdades för olika dagar för vart år av konungen i de s k böndagsplakaten. Till en början förlades de till 3 fredagar men 1676 utökades de till 4 fredagar. Fr.o.m 1773 förlades de till lördagar för att mot slutet av 1700-talet växla mellan lör- och söndagar, 1807 till enbart söndagar; 1984 försvann den sista ur almanackan.

Förväxla ej böndagarna med bönsöndagen eller gångedagarna.

Före senare delen av 1700-talet utfärdades böndagsplakaten först i början av året varför böndagarna inte hann medtagas vid tryckningen av almanackan. Plakaten upplästes från predikstolen och anslogs kanske på kyrkdörren. Prästerskapet hölls ansvarigt för att folket kände till dagarna.

Syftet med böndagarna kan ha varit politiskt; en säkerhetsventil. Rikets olyckor såsom ofred, missväxt eller farsoter tänktes vara Guds rättmätiga bestraffning av nationen för folkets synder. Missnöjet avleddes och överheten var utan ansvar.

Plakaten innehöll en skarp skrivning av ärkebiskopen där folket uppmanades att noga iakttaga böndagarna, att ge sig av till kyrkan (bara svårt sjuka fick lov att hålla sig undan), och där ångra och begråta sina synder och uppriktigt lova bot och bättring och be om hjälp att leva syndfritt. Detta skulle avhjälpa rikets olyckor och även bättra allmogens timliga välfärd. Drevs handel på en böndag fick säljaren böta 40 mark samt köparen 3. Kunde någon inte betala böterna fick han 14 dagar på vatten och bröd. All världslig överhet från överståthållaren och landshövdingarna till länsmän och fogdar, all andlig överhet från biskopar till kaplaner skulle tillse att böndagen hölls i helgd enligt den av konungen utfärdade befallningen. Beivrade de inte de överträdelser de fick vetskap om fick även överhetspersonerna böter. □

Text: Egon Bosved